ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ЛЬВІВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

КАФЕДРА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ, ПРАВА ТА ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

д.ю.н., проф. Бурдін В.М. _____

«___»_____ 2026 р.

РОБОЧА (НОРМАТИВНА) ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ПП 1.2.20, ПОЛІТИЧНІ І ПРАВОВІ ВЧЕННЯ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Галузь знань	**08 – «Право»**
Спеціальність	**081 – «Право»**
Факультет	**Юридичний**
Ступень вищої освіти	**Бакалавр**
Курс	**Четвертий**

Львів – 2026

Робоча програма навчальної «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» для студентів спеціальності 081 – «Право».

Розробники:

Олійник Ю.В., доктор філософії у галузі права, доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень;

Федущак-Паславська Г.М., доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень;

Бедрій М.М., доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри історії держави, права та політико-правових учень.

Робочу програму розглянуто на засіданні кафедри історії держави, права та політико-правових учень юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол № 1 від «26» серпня 2026 року

Завідувач кафедри історії держави, права та політико-правових учень

_____(проф. Бойко І.Й.)

Схвалено Вченою радою юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка

Протокол № ___від «___» _____ 2026 року

© Олійник Ю.В. 2026

© Федущак-Паславська Г.М. 2026

© Бедрій М.М. 2026

© ЛНУ ім. Івана Франка. 2026

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни……..…4

2. Мета та завдання дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність»…….....5

3. Компетентності та результати дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» у відповідності до матриці освітньої програми……..……..8

3.1. Загальні компетентності (ЗК)……...…...…..8

3.2. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)……..……8

3.3. Результати навчання (РН)……...……..…..9

4. Програма дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність»…….....10

5. Структура навчальної дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність»……...45

6. Тематика лекційних, практичних, семінарських та лабораторних занять. Самостійна робота (денна та заочна форми навчання)……..……..47

6.1. Теми лекційних занять……....….47

6.1.1. Денна форма навчання……..…..47

6.1.2. Заочна форма навчання…….…….47

6.2. Теми семінарських занять……...……...…...48

6.2.1. Денна форма навчання……...……48

6.2.2. Заочна форма навчання…….….49

6.3. Теми практичних занять…….……..49

6.4. Теми лабораторних занять……..……..49

6.5. Самостійна робота…….……50

6.5.1. Денна форма навчання……...…50

6.5.2. Заочна форма навчання…….….50

7. Розподіл балів, які отримують студенти…….....…….52

7.1. Оцінювання знань студента……..…52

7.2. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС……..…52

8. Методи навчання……..……..……53

9. Методичне забезпечення……...……57

10. Рекомендована література……..…..58

11. Інформаційні ресурси…….....……61

12. Питання для модульного контролю (письмова частина)……...…62

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
08 – «Право»</td><td colspan="2">Нормативна</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="4">Спеціальність
081 – «Право»</td><td colspan="2">Рік підготовки:
2026 – 2027 н. р.</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 2</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 90</td><td>7-й</td><td>7-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Тижневих годин:
для денної форми навчання:
2 год.
Аудиторних:
для денної форми навчання – 32 год.
для заочної форми навчання - 10 год.
самостійної роботи студента:
для денної форми навчання – 58 год.
для заочної форми навчання - 80 год.</td><td rowspan="10">Ступінь вищої освіти:
бакалавр</td><td>16 год.</td><td>6 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні</td></tr>
<tr><td>16 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>--</td><td>--</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>58 год.</td><td>80 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2" rowspan="2">Вид контролю: модуль (змішаний формат: тестові та письмові завдання)</td></tr>
<tr></tr>
</table>

Примітка.

*Співвідношення кількості аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

- денна форма – 32/58
- заочна форма навчання –10/80

*Мова навчання: українська.

2. Мета та завдання дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність»

Курс покликаний допомогти майбутньому фахівцю у галузі правознавства засвоїти категоріально-понятійний апарат політико-правової науки, знати основні віхи розвитку політико-правової думки, краще підготуватися до активної участі у суспільно-політичному житті країни. Вивчення цього курсу безпосередньо вплине на формування наукового світогляду і загальної культури, дасть можливість зрозуміти зміст, характер та особливості розвитку політико-правових учень про державу та право. Вивчення й оцінка раніше замовчуваних або спотворених процесів, фактів, імен – запорука морального оздоровлення суспільства, джерело духовного відродження нації. Викладання Політичних і правових вчень з огляду на історію та сучасність охоплює не тільки читання лекцій, а й проведення практичних занять, написання студентами письмових, зокрема есе та складання модуля.

Метою вивчення курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» є:

- засвоєння знань студентів про політично-правові процеси, форми правління та державного устрою, формування націй та національні рухи, ролі держави у суспільстві;
- сприяти формуванню у студентів національної свідомості, наукового мислення у сфері політики та права, політико-правової культури, зацікавленості у поглибленні і розширенні світогляду;
- усвідомлення сутності, соціального призначення та функцій політико-правової науки, її роль і місце в системі наук;
- усвідомлення студентами того, що нині проблеми становлення громадянського суспільства, прав людини та громадянина є домінуючими у царині розвитку українського суспільства.

Завдання:

- ознайомити студентську аудиторію з світовим та українським політико-правовим надбанням, основними політико-правовими школами і течіями, видатними досягненнями політично-правової думки;
- сприяти оволодінню педагогічними працівниками системою наукових знань про політичне життя та суспільно-політичні процеси;
- сформувати категоріальну базу наукового уявлення про політико-правову соціалізацію особи, місце і роль громадянина в політико-правовій діяльності;
- сприяти формуванню національної культури та патріотизму;
- сприяти формуванню правової культури особи.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Знати:

- об’єкт, предмет і метод політико-правової науки, володіти її понятійно-категоріальним апаратом;
- світові і вітчизняні політико-правові школи, концепції і напрямки;
- політико-правові феномени і цінності: політико-правова діяльність, політико-правовий процес, політико-правова влада, політико-правовий режим, політико-правова система, політико-правове лідерство, політико-правовий конфлікт, політико-правову культуру, демократія, консенсус, громадянське суспільство;
- суть і функції держави в політико-правовій системи суспільства.
- історію виникнення і розвитку сучасних політичних та правових вчень;
- різні підходи і концепції державно-правових інститутів, держави і права в цілому;
- приклади тверджень про право, як мірило справедливості, про необхідність підпорядкування законам, про державу, як оптимальну форму погодження спільних інтересів усіх членів суспільства незалежно від суспільно-економічних формацій, від рівня розвитку виробничих сил та виробничих відносин.

Вміти:

- розпізнавати різні види владних відносин, специфіку політико-правової влади, її сутність, структуру, характерні ознаки і функції;
- орієнтуватися в проблемах поділу влади, формах державного устрою і формах державного правління;
- розпізнавати прояви прямої і представницької демократії, сприяти їх утвердженню в сучасному українському суспільстві;
- формувати і відстоювати свою життєву (політико-правову) позицію, чітко розуміти свої громадянські права, свободи і обов’язки, відстоювати принципи громадянського суспільства і правової держави;
- давати раціонально-критичну оцінку різним політико-правовим процесам;
- орієнтуватися в міжнародному політико-правовому житті, геополітичній обстановці, мати уявлення про місце і статус України в сучасному світі;
- об’єктивно і критично оцінювати життєво важливу соціальну інформацію;
- готувати повідомлення на політико-правову тему, брати участь в дискусіях;
- жити в умовах політично-правового плюралізму;

• аналізувати історію становлення і розвитку ідеї права, закону, держави, головних державно-правових інститутів у процесі формування людської цивілізації;

• сформувати власний світогляд як майбутнього юриста.

• відрізняти політичні та правові вчення від теорії держави і права та історії держави і права України чи зарубіжних країн та інших суміжних наук.

• усвідомлювати засадничі цінності права і держави на різних історичних етапах розвитку людського суспільства;

• ознайомити з історичними корінням таких визначальних у сучасному державно-правовому житті інститутів та ідей, як верховенство права, права і свободи людини, суверенітет тощо, але й виконувати, до певної міри, ідеологічну функцію.

• При вивченні поглядів того чи іншого мислителя звертати увагу на історичні умови, за яких появляється те чи інше вчення, на постать самого вченого, на співвідношення між новим та попередніми вченнями.

3. Компетентності та результати дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» у відповідності до матриці освітньої програми

3.1. Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
ЗК 11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні
ЗК 13	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій

3.2. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

СК 1	Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права як для аналізу теоретичних проблем, так і вирішення практичних задач. Знання і розуміння соціальної природи та структури правничої професії, усвідомлення та розуміння її ролі у суспільстві та державі
СК 2	Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів в Україні та зарубіжних країнах, розуміння історично-правових закономірностей розвитку держави і права в Україні та світі. Здатність застосовувати історико-правові знання для поглибленого розуміння природи правових явищ та інститутів
СК 3	Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, що базується на особистому переконанні щодо важливості їх дотримання та захисту. Розуміння правової природи честі і гідності людини та їх значення для розвитку правової держави

3.3. Результати навчання (РН)

РН 2	**СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ЕРУДОВАНІСТЬ**	Здійснювати системний аналіз суспільних та юридичних процесів у контексті аналізованої проблеми, демонструвати, аргументувати та доводити власне бачення шляхів її розв'язання
РН 3		Проводити збір, оцінку та інтегрований аналіз належних та прийнятних матеріалів, фактичних даних та документів з різних джерел
РН 4		Формулювати, критично оцінювати та аргументувати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми
РН 13	**КОМУНІКАЦІЯ**	Пояснювати характер юридично значимих та інших подій та процесів з розумінням їхнього професійного та суспільного контексту, з врахуванням можливих юридичних та суспільних наслідків
РН 18	**ПРАВОРОЗУМІННЯ**	Виявляти знання і розуміння щодо визначення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи

4. Програма дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність»

Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини

(2 год.)

1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність»: завдання, значення та періодизація.
2. Особливості формування політичних та правових ідей стародавнього Сходу (давні Єгипет та Індія).
3. Напрямки розвитку китайської правової і політичної думки (конфуціанство, моїзм, даосизм, китайський легізм).
4. Характеристика правової і політичної думки у античній Греції.
5. Політико-правові погляди давньогрецьких філософів та мислителів Сократа, Платона та Арістотеля.
6. Характеристика основних напрямів політико-правової думки у Стародавньому Римі.
7. Політико-правові погляди давньоримських політичних та державних діячів Цицерона, Сенеки та Марка Аврелія.

Підручники та посібники:

1. Андрусяк Т.Г. Історія політичних та правових вчень: Навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Безродний Є. Ф., Уткін О. І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
3. Гончарук-Чолач Т. Історія вчень про державу та право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : Ліра-К, 2020. 228 с.
4. Журавльов Д., Коротюк О., Лавринович О. Історія політичних і правових вчень. Від стародавніх часів до XVII століття. Київ : ОВК, 2021. 238 с.
5. Забзалюк Д.Є. Історія вчень про державу і право. Навчально-методичний посібник у схемах. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. URL
6. Історія вчень про державу і право: Підручник / За ред. проф. Г.Г. Демиденка, проф. О.В. Петришина. Харків: Право, 2007. URL
7. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. – Київ: ВЦ «Академія», 2010. 456 с.
8. Історія вчень про державу і право : навч. посіб / Є. В. Зозуля, О. С. Туренко, І. В. Іванов. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. 308 с.

9. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 256 с. URL
10. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Марчук, Г. В. Марчук. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 480 с. URL
11. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / За заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 766 с.
12. Колісніченко А.І. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 274 с.
13. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. – Київ: Правова єдність, 2009. 312 с. URL
14. Мірошниченко М.І., Мірошниченко В.І. Історія вчень про державу і право. Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2010. 460 с.
15. Орач Є. М. Історія політичних і правових вчень: Навч. посібник. К.: Атіка, 2005. 560 с.
16. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2016. Т. 1. 516 с.
17. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2017. Т. 2. 535 с.
18. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с. URL
19. Тетарчук І., Дяків Т. Історія вчень про державу та право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Харків : Центр навч. літ., 2020. 184 с.
20. Томахів В. Я. Політологія: Навчальний посібник . Вид. 3-е, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с. URL.
21. Трофанчук Г. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посіб. Київ: Магістр – XXI сторіччя, 2005. 254 с.
22. Федущак-Паславська Г. М. Історія політичних та правових учень: Навч-метод. Посіб. для студентів юридичного факультету. Львів : Юридичний факультет Львівського національного ун-ту ім.Івана Франка, 2008.
23. Шляхтун П. Політологія. Харків : Центр навч. літ., 2019. 472 с.
24. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 464 с.
25. Шульженко Ф. П., Андрусяк Т.Г. Історія політичних і правових вчень: Навч. посіб. – 3-є вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 303 с.

26. Dubel L. Historia doktryn politycznych i prawnych do schyłku XX wieku. Warszawa : LexisNexis, 2012. 544 s.
27. Walkowski G. K. Historia doktryn politycznych i prawnych w zarysie. Bydgoszcz : Walkowski, 2012. 272 s.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Аврелій, Марк Антонін. Роздумування [Текст] / Марк Аврелій ; пер. і вступ. ст. О. Омецінський. - Буенос-Айрес ; Нью-Йорк : Науково-Дослідне Товариство Української термінології, 1986. 149 с.: іл.
2. Аврелій Марк. Наодинці з собою / Марк Аврелій /переклав з грецької Ростислав Паранько. Львів : Видавництво «Апріорі», 2018. 184 с.
3. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. Київ: Основи, 2000. 239 с. URL
4. Арістотель. Нікомахова етика / Переклав з давньогрецької Віктор Ставнюк. Київ: «Аквілон-Плюс», 2002. 480 с. URL
5. Конфуцій. Велике вчення. URL
6. М.Т. Цицерон. Про державу. Про закони. Про природу богів / Переклав з латини В.Литвинов. Київ: Основи, 1998. 476 с. URL
7. Платон. Апологія Сократа. Діалоги / Переклав з давньогрецької Ю. Й. Кобів. Харків: «Фоліо», 2008. 44 с.
8. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. Київ: Основи, 2000. 355 с. URL
9. Сенека Л. А. Діалоги : пер. с лат. / Луцій Анней Сенека ; пер. Андрій Содомора ; вступ. сл. Юрій Николишин. Львів : Апріорі, 2019. 316 с.

Спеціальна література:

1. Дейвіс, Норман. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL
2. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера [Текст] / ред. Є. Причепій. Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. 582 с.
3. Олійник Ю. В., Гутів Б. І. Політико–правові ідеї Марка Аврелія про права людини, як вагомий внесок в римську правову думку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2022. Вип. 72. Ч.1. С. 49–54. URL
4. Олійник Ю. В. Політико-правові ідеї щодо суверенітету особистості у Стародавній Греції. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матер. XXX звітної науково-практ. конф., м. Львів, 7–8 лют. 2024 р. Львів: Юридичний факультет ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. С. 71–73.URL

5. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Таращука, Київ: Основи, 1995. 759 с. URL
6. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с. URL
7. Хто є хто в європейській та американській політичній науці [Текст] : малий політологічний словник / Б. Кухта [та ін]. - 2. вид., перероб. і доп. - Львів: Кальварія, 1997. - 283 с.

Методичні рекомендації та основні поняття.

При підготовці до даної теми студенту слід зрозуміти в чому полягає завдання курсу та яке його значення для майбутнього спеціаліста в галузі права, а також ознайомитися з різними підходами щодо визначення особливостей періодизації курсу.

Необхідно вміти подати загальну характеристику правової і політичної думки в державах Стародавнього Сходу, а саме: Стародавнього Єгипту, Стародавньої Індії та Стародавнього Китаю. Розкрити особливості походження політичної влади.

Необхідно володіти загальною характеристикою політичних і правових вчень Греції, серед яких: політичні і правові ідеї Сократа (форми державного устрою, критика демократії); проекти ідеальної держави Платона; політика як царське мистецтво; вплив місцевості, клімату і землі на державний устрій; трактати Арістотеля як джерело політико-правових вчень античності; держава як політичне спілкування вільних і рівних людей; держава – продукт природного розвитку; правильні та неправильні форми держави. Відмінність права і закону; законодавство як частина політики; політико-правові ідеї епохи еллінізму; грецький стоїцизм; значення грецької правової і політичної думки для європейської цивілізації.

Основні напрямки політичної і правової думки та політичні і правові явища у Давньому Римі, серед яких: вчення Цицерона про форми правління; влада народу як «безумство і безчинство натовпу»; природне право як вищий, істинний закон; римські стоїки; римські юристи; основоположник світської юриспруденції Гней Флавій; Закони XII таблиць; право понтифіків; коментарі до едиктів міського претора як джерела правових ідей; етичні засади римського права; роль римської правової думки у формуванні європейської правової науки та системи законодавства.

Контрольні запитання.

1. Елементом якого світогляду була політична та правова думка у народів давнього Сходу?
2. Яка доктрини державної влади бере початок розвитку в Єгипті?
3. В який період було створено таку пам'ятку політичних та правових вчень, як «Повчання Птахотепа»

4. Як називається священна книга брахманізму?
5. В якому поетичному епосі знаходять своє закріплення політичні та правові ідеї стародавньої Індії?
6. Яка головна мета Конфуція в суспільному плані?
7. Який правитель найкращий за вченням даосизму?
8. Що в давньогрецькій політичній та правовій теорії виступає як норма політичної справедливості?
9. З чим Сократ пов'язує саму можливість політичної свободи?
10. Який принцип використовував Сократ як базисний критерій при класифікації і характеристиці різних форм державного устрою і правління?
11. Який з п’яти названих типів державного устрою за Платоном є найкращим?
12. Що є критерієм поділу на правильні і неправильні форми держави за Аристотелем?
13. Що, за Аристотелем, служить критерієм справедливості?
14. В чому полягає головна причина походження держави за Цицероном?
15. Що є причиною утворення держави за Цицероном?
16. Без яких знань ніхто не може бути справедливим, на думку Цицерона?

Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації *(2 год.)*

1. Загальна характеристика правових ідей раннього християнства. Вчення Святого Августина (Аврелій) та християнська концепція історії людства.
2. Основні риси і особливості політико-правових учень Середньовіччя.
3. Характеристика політико-правових ідей Томи Аквінського та Марсилія Падуанського.
4. Українська політико-правова думка в епоху Середньовіччя. Політико-правові погляди Володимира Мономах, Луки Жидяти та Іларіона.
5. Загальна характеристика політико-правової ідеології Відродження. Політико-правові ідеї Ніколо Макіавелі та Жана Бодена.
6. Загальна характеристика політико-правової ідеології Реформації. Політико-правові ідеї Мартіна Лютера, Томаса Мюнцера та Жана Кальвіна.

Підручники та посібники:

Див. «Підручники та посібники» до теми 1.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Августин Святий. Сповідь / Пер. з латини Ю. Мушака. Київ: Основи, 1999. 163 с. URL
2. Іларіон Київський. Слово про Закон і Благодать. Давня українська література. Хрестоматія. Київ, 1992. С. 195–214. URL
3. Лука Жидята. Повчання архієпископа Луки до братії. Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9-ти т. Київ, 2001. Т. 1. URL
4. Мак'явеллі, Нікколо. Флорентійські хроніки [Текст] ; Державець / Н. Мак'явеллі ; пер.з іт. А. Перепадя ; . Київ: Основи, 1998. 492 с.
5. «Повчання» Володимира Мономаха початку XI ст. у списку 1377 року / Німчук В. Хрестоматія з історії української мови X-XIII ст. НАН України. Інститут української мови. Київ; Житомир: Полісся, 2015. С. 150-155. URL
6. Руська правда XI – XII ст. за списком 1282 року / Німчук В. Історія української мови. Хрестоматія X-XIII ст. Житомир: Полісся, 2015. С. 143. URL
7. Тома Аквінський. Коментарі до Арістотелевої «Політики» / Пер. з латини О. Кислюк; авт. передм. В. Котусенко. 2-е вид. Київ: Основи, 2003. 796 с.

Спеціальна література:

8. Дейвіс, Норман. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL
9. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера [Текст] / ред. Є. Причепій. Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. 582 с.
10. Олійник Ю. В. Вплив ідей християнства на мету кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі. *Електронне наукове фахове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2024. №6. С. 61-67. URL
11. Олійник Ю. В. Концепція досягнення рівності між жінками та чоловіками в правових відносинах у творчості Христини Пізанської. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні* : матер. XXXI звітної науково-практ. конф., м. Львів, 6-7 лют. 2025 р. Львів: Юридичний факультет ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. С. 72–73. URL
12. Бойко І. Й., Олійник Ю. В. Витоки правової концепції гендерної рівності у філософії Христини Пізанської. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2025. Вип. 81. С. 9-18. URL
13. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Таращука, Київ: Основи, 1995. 759 с. URL
14. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с. URL

15. Хто є хто в європейській та американській політичній науці [Текст] : малий політологічний словник / Б. Кухта [та ін]. - 2. вид., перероб. і доп. - Львів: Кальварія, 1997. - 283 с.

Методичні рекомендації та основні поняття.

При підготовці до даної теми студенту слід володіти інформацією щодо особливостей виникнення політичних і правових ідей християнства. Розрізняти та давати характеристику таким категоріям, як: Новий Заповіт (Євангеліє) як джерело політико-правових ідей християнства; політичні і правові ідеї у творах раннєхристиянських мислителів; зародження теоретичних доктрин; вплив раннєхристиянської правової та політичної правової думки на політико-правові вчення Середньовіччя та Нового і Новітнього часу.

Необхідно володіти загальною характеристикою трьох етапів розвитку Європейської середньовічної правової і політичної думки, розуміти символічність політичної і правової думки цього періоду. Характеристика вчень Томи Аквінського (види законів; елементи державної влади: суть, походження, використання; значимі форми держави – інтерпретація Т. Аквінським арістотелівської класифікації). Характеристика політико-правових вчень Марсилія Падуанського (структура трактату «Defensor Pacis»: світська теорія держави, роль і призначення церкви; виявлення головної причини розбрату між церквою і державою; генезис держави – розвиток із сім'ї як первинного елемента людської асоціації; трактовка народного суверенітету; громадянин і громадянське суспільство; суверен у творі «Defensor minor»).

Перший політико-правовий трактат в Русі-Україні «Слово про Закон і Благодать», Правда Ярослава чи Руська Правда та політико-правові ідеї, закладені в ній; «Повчання дітям Володимира Мономаха»; Статут Володимира Мономаха; Студійський статут Ф. Печерський; «Повчання архієпископа Луки до братії»; «Слово про закон і благодать» Іларіона; «Моленіє» Данила Заточника.

Повернення до античних принципів у філософії, політиці і праві. Етапи розвитку правової і політичної думки епохи Відродження: гуманістичний або антропоцентричний, неоплатонічний, натуралістичний та їх характеристика. Політико-правові ідеї європейського гуманізму XIV-XVI ст. Правові і політичні ідеї Реформації. Протиставлення політики богослов'ю. Мартін Лютер. Держава і право в його системі. Томас Мюнцер як селянсько-плебейський вождь Реформації. Жан Кальвін. Виникнення утопічного соціалізму. Світська теорія про походження і форми держави Ніколо Макіавеллі. Про завдання і засоби політики, державного управління в його концепції. Ідея сильної централізованої влади. Жан Боден про суверенітет як ознаку державної влади взагалі та форми держави. «Очищений» арістотелізм в поясненні держави і права. Жан Боден як апологет абсолютизму та монархії. Родина (сім'я) і

держава як «спілкування» родин. Влада глави родини: подружня, батьківська, панська (над рабами і слугами).

Контрольні запитання.

1. Наслідком чого є, за Августином, всі соціальні, державні і правові установи і положення?
2. Як характеризує Августин державу, в якій ігнорується право?
3. Що є визначальним для розвитку правових та політичних вчень Середньовіччя?
4. Що робить можливим організоване суспільне життя людей, на думку Томи Аквінського?
5. Що, на думку Томи Аквінського необхідно для того, щоб люди спільно жили і працювали?
6. Де, за Томою Аквінським, існує політична влада?
7. Що таке держава згідно з Марсілієм Падуанським?
8. В чому Марсілій Падуанський вбачав суть законів?
9. Що лежить в основі політичної поведінки, на думку Макіавеллі?
10. Яку ідею висуває Ніколо Макіавеллі на зміну середньовічній концепції божественної визначеності?
11. Що, за Жаном Боденом, є головна і визначальна ознака громадянства?
12. Що, за Жаном Боденом, є головною ознакою, властивістю політичної влади?
13. Яким є образ ідеального правителя у «Повчанні» Володимира Мономаха?
14. Основна ідея твору Іларіона «Слово про закон і Благодать».
15. Характеристика влади правителя у концепції Жана Кальвіна.
16. Ієрархія законів у концепції М. Лютера.

Тема 3. Політичні та правові вчення Нового Часу

(2 год.)

1. Характеристика політичних та правових вчень в Нідерландах. Політико-правові погляди Гуго Гроція та Бенедикта Спінози.
2. Характеристика політичних та правових вчень в Англії. Політико-правові погляди Томаса Гобса та Джона Лока.
3. Характеристика політичних та правових вчень у Франції. Політико-правові погляди Вольтера, Шарля Луї де Монтеск’є та Жан-Жака Руссо.
4. Характеристика політичних та правових вчень в Італії. Політико-правові погляди Чезаре Беккаріа.

5. Характеристика політичних та правових вчень у США. Політико-правові погляди Бенджаміна Франкліна, Томаса Пейна, Томаса Джефферсона, Александера Гамільтона, Джеймса Медісона та Джона Адамса.
6. Характеристика політичних та правових вчень в Німеччині. Політико-правові погляди Іммануїла Канта, Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля та Густава Гуго.

Підручники та посібники:

Див. «Підручники та посібники» до теми 1.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Вашингтон. Джордж. Прощальна промова / Невичерпність демократії. Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини. Київ: Український письменник, 1994. С. 53-55.
2. Гамільтон, Александер. Федераліст. Коментар до Конституції Сполучених Штатів [Текст] : [цикл ст.] / Александер Гамільтон, Джеймс Медісон, Джон Джей ; [пер. з англ. Н. Комарова]. Київ : Сфера, 2002. - XLVI, 490 с.
3. Гегель, Ґеорґ Вільгельм Фрідріх. Основи філософії права, або Природне право і державознавство / Пер. з нім. Р. Осадчука та М. Кушніра. Київ: Юніверс, 2000. с. 336. URL
4. Геґель, Ґ. В. Ф. Феноменологія духу / З нім. пер. П. Таращук; Наук ред. пер. Ю. Кушаков. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. 548 с. URL
5. Геґель. Держава. Консерватизм. Антологія. Київ: Смолоскип, 1998. С.454-456.
6. Гоббс, Томас. Бегемот [Текст] : пер. з англ. / Т. Гоббс. Київ : Абрис, 1996. 336 с.
7. Джеферсон Томас. Декларація незалежності / Невичерпність демократії. Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини. К.: Український письменник, 1994. С.56-59.
8. Кант, Іммануїл. Критика чистого розуму / Пер. з нім. та приміт. І. Бурковського. Київ: Юніверс, 2000. 504 с. URL
9. Кант, Іммануїл. Рефлексії до критики чистого розуму / Пер. з нім. й латини та прим. І. Бурковського. Київ: Юніверс, 2004. 464 с. URL
10. Лок, Джон. Два трактати про врядування [Текст] / Д. Лок ; пер. з англ. О. Терех, Р. Димерець. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 264 с.
11. Пейн Т. Права людини. Львів: Літопис, 2000. – 283 с.
12. Руссо Жан-Жак. Міркування про походження нерівності між людьми. / Невичерпність демократії. Видатні діячі минулого і сучасності про вільне, демократичне суспільство і права людини. К.: Український письменник, 1994. С.45-48.

13. Руссо Жан-Жак. Суспільна угода, демократія і представництво. / Демократія. Антологія. Київ: Смолоскип, 2005. С.237-247.
14. Руссо, Жан-Жак. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права / Пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с. URL
15. Томас Гоббс. Левіафан, або Суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної / переклад з англійської Ростислав Димерець, Володимир Єрмоленко, Наталія Іванова, Євген Мірошниченко, Тетяна Олійник ; передмова та примітки: Тамара Польска та Віктор Малахов. Київ : Дух і Літера, 2000. 600 с. URL
16. Шарль Луї де Монтеск'є. Про розподіл влади / Демократія. Антологія. Київ: Смолоскип, 2005. С.373-376.

Спеціальна література:

1. Бедрій М. М., Олійник Ю. В. Ідейно-історичні витоки концепцій правової держави та верховенства права. *Актуальні проблеми держави і права.* 2025. Вип. 106. С. 3-11. URL
2. Бедрій М. М., Олійник Ю. В. Формування концепцій правової держави «Rechtsstaat» в Німеччині (кінець XVIII–XIX ст.). *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 18. Право.* 2025. Вип. 47. С. 19-24. URL
3. Булигін Є. Кант і сучасна філософія права. *Філософія права і загальна теорія права.* 2014. 32 (71), № 1-2. С. 304–311. URL
4. Галас В., Попович Т. Гегелівське розуміння права у контексті його філософської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. № 42. С. 247–252. URL
5. Григору Н. Джордж Вашингтон і початок американської революції. *«Гілея: науковий вісник»: Збірник наукових праць.* 2017. № 126. С. 178–181. URL
6. Дейвіс, Норман. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL
7. Заєць А. Ідеї природного права у творчості Гуго Гроція. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки.* 2017. Т. 200. С. 16–20. URL
8. Килимник Ю. Томас Джефферсон учора, сьогодні й завжди. *День.* 2005. 16 квіт. URL
9. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера [Текст] / ред. Є. Причепій. Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. - 582 с.
10. Климчук Ю. Внесок Гуго Гроція у формування права війни. *Право і безпека.* 2005. № 4. С. 16–20. URL
11. Клокун А. Джон Лок: про свободу, приватну власність і розподіл влади. *Пломінь.* URL
12. Ковалко Н. Правові погляди Томаса Гоббса на природу держави та суспільства: критичний аналіз. *Право і суспільство.* 2017. № 2. С. 15–20. URL

13. Ковальчук О., Хаврук В. Значення історичної школи праворозуміння в збагаченні системи цінностей права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2011. № 87. С. 55–58. URL
14. Козинець О., Менджул К. Історична школа права: загальна характеристика та представники. Jurnalul juridic national: teorie şi practică. 2020. № 1. С. 15–18. URL
15. Козинець О., Приходько В. Держава та право в ученні Ш.Л. Монтеск'є. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* 2020. 31 (70), № 1. С. 26–31. URL
16. Левчук М. Еволюція президентської влади в США. *Право і громадянське суспільство.* 2015. № 1. С. 33–43. URL
17. Мельничук Н. Поняття «злочин» та «покарання» у трактуванні Чезаре Беккарія в контексті ідей Просвітництва. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2008. № 3. С. 1–10. URL
18. Олійник Ю. В. Концепція моделі системи стримувань і противаг у політико-правових вченнях Джона Локка. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 79. Ч.1. С. 89–95. URL
19. Олійник Ю. В. Ідеї Жана-Жака Руссо про індивідуальну свободу дітей: соціологічно-правовий аспект. *Соціологія права.* 2025. № 2(51). С. 143-149. URL
20. Павлова Т. Поняття абстрактного права у філософії об'єктивного духу Г.В.Ф. Гегеля. *«Гілея (науковий вісник)»: Збірник наукових праць.* 2009. № 26. С. 208–214. URL
21. Павлова Т. Філософський аналіз права і держави у роботі Г. В. Ф. Гегеля «філософська пропедевтика». *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: філософія, соціологія, політологія.* 2010. Т. 1, № 20. С. 247–252. URL
22. Подковенко Т. Індивід, суспільство і держава: грані співвідношення у концепції Томаса Гоббса. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право.* 2014. Т. 4, № 24. С. 190–194. URL
23. Подковенко Т. Концепція лібералізму Джона Локка. *Актуальні проблеми правознавства.* 2022. № 1. С. 12–17. URL
24. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Таращука, Київ: Основи, 1995. - 759 с. URL
25. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Таращука, Київ: Основи, 1995. - 759 с. URL
26. Романів Х. Трансцедентальна свобода І. Канта як основа особистої моральності та правових відносин. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* 2021. 32 (71), № 4. С. 134–140. URL
27. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с. URL

28. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с. URL
29. Терзі О., Заставська Л. Політико-правові погляди Ш. Монтеск'є. *Наука. Релігія. Суспільство.* 2012. № 4. С. 110–113. URL
30. Титов В. Бенджамін Франклін і філософія американської революції. *Філософські обрії.* 2008. № 20. С. 3–17. URL
31. Титов В. Філософсько-правові погляди Томаса Джеферсона. *Філософські та методологічні проблеми права.* 2011. № 1. С. 85–93. URL
32. Хто є хто в європейській та американській політичній науці [Текст] : малий політологічний словник / Б. Кухта [та ін]. 2. вид., перероб. і доп. Львів: Кальварія, 1997. - 283 с.
33. Хто є хто в європейській та американській політичній науці [Текст] : малий політологічний словник / Б. Кухта [та ін]. 2. вид., перероб. і доп. Львів: Кальварія, 1997. - 283 с.

Методичні рекомендації та основні поняття.

Загальна характеристика політичних та правових вчень в Італії, а саме: Чезаре Бекарія як родоначальник класичної школи права; Природничо-правова доктрина Бекарія – індивід відчужує частину свободи для об'єднавчої інституції – держави; Кримінально-правові погляди мислителя.

Загальна характеристика політичних та правових вчень в Німеччині, а саме: Історична школа права: Густав Гуго; Критика природничо-правової теорії; Право за І. Кантом; Ставлення його до природничо-правової теорії; Правовий лібералізм І. Канта; Особливості його теорії поділу влади і вчення про організацію державної влади; Георг Вільгельм Фрідріх Гегель; Держава за Гегелем; Внутрішній устрій і структура влади в державі; Влада князя; Урядова влада; Законодавча влада; Станове представництво; Міжнародне право і міжнародні відносини; Неогегеліанські теорії держави і права; Значення гегелівської політико-правової доктрини для формування новітніх поглядів на державу і право; Значення класичної німецької політико-правової думки.

Загальна характеристика політичних та правових вчень у США, а саме: «Основні уложення» проголошені в Конституції 1639 р; Політико-правові ідеї періоду боротьби за незалежність і вироблення Конституції; Декларація незалежності, прийнята 4 липня 1776 р; Статті про конфедерацію і вічний союз 1781 р. як джерела політико-правової думки; Політико-правові погляди «федералістів» і їх відображення у вченні Гамільтона; Гамільтон про розподіл влади і його практичне здійснення. Б. Франклін про роль північноамериканських штатів і Англії як двох суверенних і рівноправних частин імперії;

Політико-правові погляди Т. Джеферсона; Втілення ідей Т. Джеферсона в «Декларації незалежності» та «Біль про права».

Контрольні запитання.

1. Які є види права за Гуго Гроцієм?
2. В чому полягає, за Гуго Гроцієм, природне право?
3. В чому полягає перший, вихідний природний закон, за Томасом Гоббсом?
4. Політичні та правові погляди Томаса Гоббса базуються на:
5. Що, на думку Джона Лока, є єдиним законним джерелом політичної влади?
6. Повноваження політичної влади за Джоном Локом?
7. З чим пов'язував появу держави Шарль Луї Монтеск'є?
8. Що, за Монтеск'є, є основою державної влади?
9. Що є основою політико-правової концепції Жана-Жака Руссо?
10. Що утворюється в результаті суспільного договору за політико-правовою концепцією Жана-Жака Руссо?
11. Для чого створюється держава і позитивне законодавство, на думку Чезаре Беккаріа?
12. Що, на думку Беккаріа, виступає, як необхідний аспект законності і обов'язкова умова існування самого права?
13. Визначення права у концепції І. Канта.
14. Суть теорії кримінального права І. Канта.
15. Джерело права згідно з концепцією Г.Гуго.
16. Визначення держави у концепції Г. Гегеля.
17. Якою є досконала форма правління у концепції Г.Гегеля?

Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та правових вчень Європи XIX століття

(2 год.)

1. Причини виникнення та поширення лібералізму. Головні ідеї лібералізму.
2. Загальна характеристика політико-правових поглядів Джеремі Бентама та Джона Стюарта Мілля.
3. Політико-правові вчення Бенжамена Констана та Алексіса де Токвіля.
4. Характеристика позитивізму як напряму в європейській філософії XIX ст. Огюст Конт як основоположник позитивізму.
5. Політико-правові вчення Джона Остіна, зародження та розвиток правового (юридичного) позитивізму.

6. Політико-правові вчення Карла Бергбома та континентальний напрям у юридичному позитивізмі.
7. Політико-правові вчення Рудольфа Ієрінга та розвиток юридичного позитивізму в правовій концепції.

Підручники та посібники:

Див. «Підручники та посібники» до теми 1.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Алексіс де Токвіль. Про демократію в Америці. Київ, 1999. 590 с. URL
2. Міл, Джон Стюарт. Про свободу: Есе / Пер. з англ. Київ: Видавництво Соломії Павличко Основи, 2001. 463 с. URL.
3. Токвіль, Алексіс де. Давній порядок і Революція [Текст] / А. д. Токвіль ; пер. Г. Філіпчук. Київ: Юніверс, 2000. 224 с.

Спеціальна література:

1. Бедрій М. М., Олійник Ю. В. Ідейно-історичні витоки концепцій правової держави та верховенства права. *Актуальні проблеми держави і права.* 2025. Вип. 106. С. 3-11. URL
2. Бедрій М. М., Олійник Ю. В. Формування концепцій правової держави «Rechtsstaat» в Німеччині (кінець XVIII–XIX ст.). *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 18. Право.* 2025. Вип. 47. С. 19-24. URL
3. Дейвіс, Норман. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с.
4. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера [Текст] / ред. Є. Причепій. Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. 582 с.
5. Коваленко А.А. Специфіка функціонування виконавчої влади в демократичній державі (за А. де Токвілем). *Актуальні проблеми держави і права.* 2004. Вип. 22. С. 36-43. URL
6. Костицький М. В. Позитивізм як методологія юриспруденції. *Філософські та методологічні проблеми права.* 2014. № 2. С. 16-35. URL
7. Лібералізм [Текст] : антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий ; Наукове товариство ім. Вячеслава Липинського. - К. : Смолоскип, 2002. - 1122 с.
8. Луцький Р. П. Позитивне право в європейській правовій думці. *Часопис Київського університету права.* 2011. № 3. С. 24–26. URL
9. Макеєв С. Оґюст Конт: біля витоків соціологічної уяви. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг.* 2013. № 2. С. 184-198. URL

10. Малишев Б. Вчення Рудольфа фон Ієрінга про мету в праві. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки.* 2010. Вип. 82. С. 33-36. URL
11. Протосавіцька Л. Принципи свободи та межі державного втручання за Дж.Ст. Міллем. *Науково-практичний журнал «Право. Людина. Довкілля».* 2019. Т. 10(1). С. 20–27. URL
12. Протосавіцька Л. Конституційна цінність прав людини на шляху розбудови сучасних форм партиципаторної демократії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Право.* 2017. Т. 1, № 47. С. 81–84. URL
13. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Таращука, Київ: Основи, 1995. 759 с.
14. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с.
15. Сокальська О. Пенітенціарна система Джеремі Бентама: нереалізований проєкт «ідеальної в'язниці». *Питання боротьби зі злочинністю. Збірник наукових праць.* 2020. № 40. С. 132–146. URL
16. Сковронський Д. М. Ідея та визначення соціальної держави у історіографічному аспекті. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки.* 2015. № 825. С. 217-223. URL
17. Тихолаз А. Г. Утилітаризм Джеремі Бентама та витоки англійського правового позитивізму. *Наукові записки НаУКМА, Т. 19 (2001): Спеціальний випуск*, Ч. 1. - с. 99-107. URL
18. Хто є хто в європейській та американській політичній науці [Текст] : малий політологічний словник / Б. Кухта [та ін]. - 2. вид., перероб. і доп. - Львів: Кальварія, 1997. - 283 с.

Методичні рекомендації та основні поняття.

Загальна характеристика політико-правових доктрин лібералізму, як основного напрямку політико-правової думки першої половини XIX ст., а саме: Політичне вчення Б. Констана та його інтерпретація теорії розподілу влади; Трактат «Загальні засади конституційного права»; Демократія А. де Токвіля; Д. Бентам та зародження утилітаризму; Принцип корисності в праві, зокрема в кримінальному; Ідея перебудови держави і права на наукових основах та приведення їх у відповідність з природою людини; Захист Джоном Стюартом Міллем лібералізму та індивідуалізму; Типи суспільно-політичної організації: воєнний і промисловий.

Загальна характеристика політико-правових доктрин позитивізму, а саме: Огюст Конт про заміну «ретроградної аристократії» і «анархічної республіки» на соціократію;

Необхідність світської і духовної влади; Юридичний позитивізм Д. Остіна, Р. Ієрінга К. та Бергбом. Законодавча, урядова і княжа (монархічна) влади.

Контрольні запитання.

1. Що, за концепцією лібералізму, є найвищою соціальною цінністю?
2. Продовжте твердження: «Джеремі Бентам розглядаючи визначальні основи людської природи зазначав, що усі люди від природи є подібні і……».
3. Завдяки чому, на думку Джеремі Бентама, людина в стані зрозуміти, у чому полягає її справжній інтерес?
4. Що є головним завданням правників і політиків, на думку Джеремі Бентама?
5. Кому, на думку Бентама, люди зобов'язані всіма ідеями?
6. У яких випадках, за Бенжаменом Констаном, людина не використовує свою свободу для поліпшення свого становища, становища своєї сім'ї, своєї держави?
7. В чому, за Бенжаменом Констаном, полягає обов'язок законів і суддів?
8. На думку Бенжамена Констана, чим є свобода народу по відношенню до виконавчої?
9. Які два види свободи розмежовує Бенжамен Констант?
10. Що, на думку Алексіса де Токвіля, є більшою соціальною цінністю, ніж свобода в демократичних республіках?
11. На думку Алексіса де Токвіля у яких країнах небезпека деспотичного переродження демократії особливо велика?
12. На думку Джона Стюарта Міла, у чому полягає цінність загального блага?
13. Що, на думку Міла, є постійним джерелом прогресу?
14. На думку Джона Стюарта Міла, у чому повинен полягати головний принцип ставлення суспільства і держави до індивіда?
15. Як можна коротко охарактеризувати суть позитивізму?
16. Який світогляд належить до того ж часу, який характеризувався домінуванням військової діяльності, коли значне місце у суспільстві займали військові на думку Огюста Конта?
17. Який світогляд характерний для сучасної епохи, за Огюстом Контом?
18. Хто творить інтелектуальну та моральну основу суспільного порядку сучасної епохи, за Огюстом Контом?
19. Що таке право, за Джоном Остіном?
20. Що являє собою позитивне право, за Джоном Остіном?
21. Продовжте твердження: «Карл Бергбом стверджував, що природне, розумне і будь-яке інше непозитивне право тягне за собою, якщо його сприймати серйозно, як явище правового порядку……».

22. Продовжте твердження: «Будь-яке дуалістичне вчення про право є, на думку Карла Баргбома, з погляду практичного юридичного життя……».
23. Якими аргументами Карл Бергбом боровся проти концепції природничого права?
24. Що є джерелом правопорядку, на думку представників правового позитивізму?
25. Для чого покликане діюче право, створене владою, на думку представників правового позитивізму?
26. Назвіть обставини, які зумовлюють боротьбу за право, за Рудольфом фон Ієрінгом?
27. Що мав на увазі Рудольф Ієрінг, стверджуючи, що право - це «Сатурн, який пожирає своїх дітей»?
28. Як Ієрінг трактує спробу оголосити конкретне право вічним і незмінним?
29. Що таке захист права, на думку Рудольфа Ієрінга?

Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть

(2 год.)

1. Зародження і розвиток соціалізму. Політико-правові ідеї Клода Анрі де Рувруа Сен-Сімона, Франсуа-Марі-Шарль Фур'є, Роберта Оуена.
2. Органічна теорія держави та політико-правові ідеї Герберта Спенсера. Політична легітимність та політико-правові ідеї Макса Вебера.
3. Зародження і розвиток анархізму. Політико-правові ідеї П'єра Жозефа Прудона та Макса Штірнера.
4. Доктрина солідаризму та політико-правові ідеї Леона Дюгі. Неокантіанство та політико-правові ідеї Рудольфа Штаммлера.
5. Соціологічна юриспруденція. Політико-правові ідеї Євгена Ерліха та Раско Паунда.

Підручники та посібники:

Див. «Підручники та посібники» до теми 1.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Вебер М. Протестанська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О. Погорілий. Київ : Основи, 1994. 269 с.
2. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика (збірка) / Пер. з нім. О. Погорілий. Київ : Основи, 1998. 534 с.

Спеціальна література:

1. Балинська О., Ященко В. Методологічні засади юридичного прагматизму. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. 2018. № 2. С. 20–30. URL

2. Вісьтак І. Соціологічна юриспруденція Роско Паунда. *Visegrad Journal on Human Rights.* 2021. №3. С. 292-298. URL.
3. Гоцуляк Ю. Правове буття у доктрині юридичного позитивізму. *Право і суспільство.* 2020. № 1. С. 23-28. URL
4. Дейвіс, Норман. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с. URL
5. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера [Текст] / ред. Є. Причепій. Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. 582 с.
6. Ляшенко Р. Солідаризм: сутність та перспективи реалізації. *Підприємництво, господарство і право : науково-практичний господарсько-правовий журнал.* 2019/1. №4. - С. 187-190. URL
7. Ніколаєнко Н. Теорія правового солідаризму: історичні аспекти та зв`язок з сучасністю. *Юридична Україна.* 2011. № 8. С. 4-10. URL
8. Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри: *Статті учасників І Міжнародного круглого столу* (м. Львів, 28 — 29 жовтня 2016 року). Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2017. 364 с. URL
9. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Таращука, Київ: Основи, 1995. 759 с. URL
10. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с. URL
11. Третяков Є. А. Значення трудових прав у системі основних прав людини і громадянина. *Право та інновації.* 2016. № 4. С. 145-149. URL
12. Хто є хто в європейській та американській політичній науці [Текст] : малий політологічний словник / Б. Кухта [та ін]. 2. вид., перероб. і доп. Львів: Кальварія, 1997. - 283 с.
13. Чернуха Т. Л. До проблеми самообмеження держави у філософсько-правовій доктрині Георга Єллінека. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство.* 2015. Т. 167. С. 66-69. URL
14. Щамбура Д. «Живе право» Є.Ерліха та його сучасна інтерпретація. *Часопис Київського університету права.* 2019/2. № 4. С. 61-67. URL

Методичні рекомендації та основні поняття.

Загальна характеристика окремих політичних та правових вчень у XIX – початку XX ст., а саме: Правові та політичні ідеї пізнього прагматизму; Теорії «солідаризму» та «інституціоналізму»; Макс Вебер і його трактування соціальної поведінки; «Легітимний порядок», право, влада і панування за М. Вебером; Теорія соціальних фракцій Л. Дюгі;

Соціологічний напрямок в юриспруденції XX ст.; Соціологічна теорія права; Соціологія законності; «Реалістична» теорія права в США; Школа «вільного права»; Герберт Спенсер про функції держави і головну з них – захист від зовнішніх та внутрішніх ворогів; Типи суспільно-політичної організації: воєнний і промисловий; Зародження і розвиток анархізму; Зародження і розвиток соціалізму; Плюралістична (дуалістична) теорія держави.

Контрольні запитання.

1. Який тип в процесі історичного розвитку держави виділяє Герберт Спенсер?
2. Що є первинним природним правом людини, яке існує до державності і на якому базується вся система громадянських прав у державі за Гербертом Спенсером?
3. Чим, на думку Герберта Спенсер обумовлювалася недосконаліть сучасної держави?
4. Що закликав робити громадян Герберт Спенсер, коли державна влада починає здійснювати невластиві їй функції?
5. Що таке влада, за Максом Вебером?
6. Що таке держава, за Максом Вебером?
7. Які типи суспільної влади розрізняв Макс Вебер?
8. На думку Макса Вебера, що підвищує ефективність управління?
9. Що є основою історичного прогресу за Клодом-Анрі де Ревруа Сен-Сімоном?
10. В чому суть концепції історичного прогресу Клода-Анрі де Рувруа Сен-Сімона?
11. Як називалася система державного устрою, яку пропонував Клод-Анрі де Ревруа Сен-Сімон?
12. Як Клод-Анрі де Ревруа Сен-Сімон називає стадію в розвитку людства з таким встановленим суспільним устроєм, коли більшість людей будуть щасливі, маючи максимум засобів і можливостей для задоволення своїх найголовніших потреб?
13. Без якого права людини, що має визначальне значення у системі прав людини, на думку Франсуа-Марі-Шарль Фур'є?
14. Назвіть фактори які, на думку Франсуа-Марі-Шарля Фур'є, зумовили перехід від одного періоду історії людства до іншого?
15. Що вважав основною причиною соціальних проблем, що існують у суспільстві Роберт Оуен?
16. Що таке приватна власність, на думку Роберта Оуена?
17. Що, на думку Штірнера, перешкоджає розвиткові єдиної та неповторної особи, зв’язує її внутрішній світ?
18. Що є необхідною передумовою реалізації особи свого «Я» за Штірнером?
19. Що, П’єр Жозеф Прудон вважає головним джерелом суспільних бід і незгод?
20. Як П’єр Жозеф Прудон розуміє свободу?

21. Як П’єр Жозеф Прудон оцінює приватну власність?
22. В чому полягає суть твердження П’єра Жозефа Прудона, що свобода є інтегральна?
23. Яка сутність солідаризму, за Леоном Дюгі?
24. Що таке приватна власність за Леоном Дюгі?
25. Що є основою поняття права, за Штаммлером?
26. Який елемент притаманний поняттю суспільної взаємодії, суспільного зв'язку, за Штаммлером?
27. Яка ідея, за Штаммлером, є формальна властивість, яка притаманна будь-якому праву - минулому, чинному чи бажаному?
28. Завдяки чому виникають правові положення, на думку Євгена Еріха?
29. Завдяки чому впроваджуються в життя правопорядок, який витворюється через правові положення, на думку Євгена Еріха?
30. Чим є будь-яке юридичне знання, за Раско Паундом?
31. Що таке справедливість за Раско Паундом?

Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття

(2 год.)

1. Психологічна школа права. Політико-правові ідеї Габрієля Тарда та Лева Петражицького.
2. Елітарні теорії Гаетано Моска та Вільфредо Парето.
3. Політико-правові ідеї Гюстава Ле Бона та характеристика маси (натовпу).
4. Теорія плюралістичної демократії Моріса Оріу.
5. Політико-правові вчення Ганса Кельзена. Нормативізм або чиста наука права.
6. Політико-правові ідеї Толкотта Парсонса та поняття політичної влади.
7. Джерела тоталітаризму за Ганною Арендт.

Підручники та посібники:

Див. «Підручники та посібники» до теми 1.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Кельзен, Ганс. Чисте Правознавство : 3 дод.: Пробл. справедливості / Пер. з нім. О. Мокровольського. Київ : Юніверс, 2004. 496 с..
2. Моска Ґ. Правлячий клас (фрагмент). «Чтиво» електронна бібліотека.
3. Ле Бон Ґ. Завдання проводу. Полібій. Колообіг державних форм. Kwartalnyk Wistynka. 1939. № 2. С. 1–64.

4. Арендт Х. Джерела тоталітаризму / Пер. з англ. Київ: Дух і літера, 2005. 584 с. URL.

Спеціальна література:

1. Дейвіс, Норман. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Таращук, О. Коваленко. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 1463 с.
2. Класики політичної думки від Платона до Макса Вебера [Текст] / ред. Є. Причепій. Київ: ВК ТОВ «Тандем», 2002. - 582 с.
3. Космина В.Г. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу [монографія]. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2011. 310 с.
4. Олійник Ю. В. Вплив політико-правових поглядів Моріса Оріу на формування концепції плюралістичної демократії. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2023. Вип. 77. С. 68-78. URL
5. Олійник Ю. В. Поняття, зміст та значення суб'єктивного права в доктрині Ганса Кельзена. *Knowledge, Education, Law, Management.* 2026 № 1 (77). С. 221-226. URL
6. Рассел, Бертран. Історія західної філософії / Пер. з англ. Ю. Лісняка, П.Таращука, Київ: Основи, 1995. 759 с.
7. Себайн Джордж Г., Торсон Томас Л. Історія політичної думки / Пер. з англ. Київ: Основи, 1997. 838 с.
8. Павлова Т. Загальне у моралі і права: психологічна інтерпретація Л. Петражицького. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць.* Вип. 70. С. 559-562. URL.
9. Хто є хто в європейській та американській політичній науці [Текст] : малий політологічний словник / Б. Кухта [та ін]. - 2. вид., перероб. і доп. - Львів: Кальварія, 1997. - 283 с.
10. Сігов К. Б. Парадокс практичної філософії Ханни Арендт. *Магістеріум.* 2002. Вип. 9. С. 96-98. URL.

Методичні рекомендації та основні поняття.

Загальна характеристика політичних та правових вчень кінця XIX - XX століть, а саме: Ідея психологічної школи права; Аналіз теорія політичного класу Гаетано Моска; Концептуальне оформлення політичної науки; Типологія держави; Характеристика маси (натовпу) у вченнях Гюстава Ле Бона; Школа теоретичної соціології Толкота Парсонса; Основоположник концепції конституційного суду та конституційного контролю Ганс Кельзен; Ідеї Френсіса Фукуями щодо демократії.

Контрольні запитання.

1. Характеристика людини в масі, за Габріелем Тардом

2. Що таке правові емоції, за Левом Петражицьким?
3. Що таке «імперативність» у відповідності до вчень Лева Петражицького?
4. Що Ганс Кельзен протиставив змішуванню юриспруденції з психологією, біологією, етикою, теологією, що обумовлювало крах справжньої науки права?
5. Що є завданням науки про право, за Кельзеном?
6. У відповідності з яким принципом наука права описує свій об'єкт за Гансом Кельзеном?
7. В чому полягає принцип нормативності, за Гансом Кельзеном?
8. Що таке держава, з точки зору Кельзена?
9. В якій відповіді правильно вказана ідея Ганс Кельзен про те, що таке сила держави?
10. Кому має належати влада згідно з концепціями Г.Моски та В. Парето?
11. Класифікація натовпу за Гюставом Ле Боном.
12. Яким на думку Толкотта Парсонса має бути сучасне громадянство?
13. Особливості політичної системи в поглядах Толкотта Парсонса.
14. Чим, на думку Толкотта Парсонса, забезпечується стабільний політичний розвиток?
15. Що Ганна Арендт розуміє під «джерелами тоталітаризму»?

Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть

(2 год.)

1. Творчість Тараса Шевченка, як ідея національно-політичної незалежності.
2. Народництво та федералізм в політико-правових ідеях Михайла Драгоманова.
3. Консерватизм та монархізм в політико-правових ідеях В'ячеслава Липинського.
4. Політико-правова концепція Богдана Кістяківського.
5. Національно-державницький напрям в політико-правових ідеях Миколи Міхновського, Івана Франка, Станіслава Дністрянського, Володимира Старосольського та Миколи Сціборського.
6. Правові і державницькі ідеї українського націоналізму у поглядах Дмитра Донцова та Степана Бандери.

Підручники та посібники:

Див. «Підручники та посібники» до теми 1.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Бандера С. З москалями нема спільної мови. (1952 р.) URL

2. Бочковський О.І. Наука про націю та її життя. Нью-Йорк, 1958 рік.
3. Донцов Д. Націоналізм. Львів : Нове життя, 1926. 273 с. URL
4. Драгоманів М. Шевченко, українофіли, й соціалізм. Львів : Друк. НТШ, 1906. 188 с. URL
5. Кучабський В. Польська дипломатія і східно-галицьке питання на Паризькій мирній конференції в 1919 р. Дзвони. Ч. 1. Л., 1931. С. 35-45.
6. Микола Сціборський. Націократія. Вінниця. ДП «Державна картографічна фабрика», 2007 рік.
7. Міхновський М. Самостійна Україна. 2012.
8. Шевченко Т. Кобзар. 1840. URL.

Спеціальна література:

1. Басай В. Д., Басай В. О. Державно-правові погляди Тараса Григоровича Шевченка. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2014. Вип. 2. С. 6-19. URL
2. Будівничий української державності: Хрестоматія політологічних статей Івана Франка / Упоряд. Д. Павличко. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 640 с.
3. Бунчук О.Б. Іван Франко як автор законопроектів. Підприємництво, господарство і право. 2020. №7. С. 259-264. URL: URL.
4. Бунчук О. Б. Праворозуміння Івана Франка. Часопис Київського університету права. 2017. № 4. С. 15-20. URL.
5. Возьний В. І. Державно-правові погляди Тараса Шевченка. *Психологія і суспільство.* 2014. Спецвипуск. С. 18-19. URL: URL
6. Грибовська М. Еліта як суб'єкт державотворення в доктрині В'ячеслава Липинського. *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць.* Вип. 124 (9). С. 131-134.
7. Древніцький Ю. Наукова спадщина Володимира Старосольського у сфері юриспруденції. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2011. Вип. 1. С. 81-89.
8. Іван Франко у творенні української національної ідентичності: зб. У 45 наук. праць / голов. ред. О. О. Рафальський, П. М. Чернега. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.; Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса, 2016. 400 с. URL: URL
9. Калиновський Ю., Павліченко О. Філософсько-історичне осмислення державотворчої концепції В. К. Липинського. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Історія, економіка, філософія.* 2018. Вип. 23. С. 82-88. URL: URL
10. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: Навч. посібник.– Полтава: «Астрая», 2020. 217 с. URL

11. Кривицький Ю. В. Ідея «Праведного закону» Тараса Шевченка як сутнісний напрям розвитку вітчизняного законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Сер.: : Право.* 2014. Вип. 26. С. 16-20. URL
12. Махобей К. Суспільні зв'язки як основа правової концепції Станіслава Дністрянського. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2011. Вип. 2. С. 142-147.
13. Меленко О.В. Методологія правознавства в науковій спадщині Б.О. Кістяківського. – Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та сторія держави і права; історія політичних і правових учень. – Одеська національна юридична академія, Одеса, 2008. URL
14. Назарук О. В'ячеслав Липинський – відновитель державної ідеольогії України. Чикаго, 1926 рік.
15. Тимошенко О. Розвиток української національної ідеї М.Міхновського в період діяльності УНП. *Дрогобицький краєзнавчий збірник. Збірник наукових праць*. 2005. Вип. IX. С. 328-338
16. Українські та польські інтелектуали в другій половині XIX – першій третині XX ст. : співпраця, конфлікти, рецепція : колективна монографія / за редакцією Віталія Тельвака. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. 490 с.

Методичні рекомендації та основні поняття.

Характеристика української політико-правової думки середини XIX ст. – середини XX ст. Характеристика національної ідентичності в творчості Т. Шевченка; Українські ідеї народництва та федералізму в ідеях М. Драгоманова; Аналіз консерватизму та монархізму через призму ідей В. Липинського; Національно-державницький напрямок М. Міхновського, І. Франка, С. Дністрянського та ін. Правові і державницькі ідеї українського націоналізму Д. Донцова та С. Бандери; Політико-правова концепція Б. Кістяківського.

Контрольні запитання.

1. Які були політико-правові погляди кріпацтво Тарас Шевченко на кріпацтво?
2. Кого з американських державних діячів Тарас Шевченко вважав ідеалом?
3. Як описував соціальну піраміду царської росії Тарас Шевченко?
4. Думки Тараса Шевченка щодо «народного повстання».
5. Назвіть складові елементи національно-політичного світогляду Михайла Драгоманова
6. На чому базується концепція суспільства створена Михайлом Драгомановим?
7. На думку Михайла Драгоманова, яка форма держави є найкращою?
8. В чому полягала державно-правова концепція Михайла Драгоманова?

9. Характеристика інституту гетьмана, за В’ячеславом Липинським.
10. Які методи організації державного будівництва в Україні розрізняв В’ячеслав Липинський?
11. Політичний ідеал М. Міхновського, висловлений у праці «Самостійна Україна»
12. На думку Івана Франка, чому повинна відповідати організація влади?
13. Що таке право, за Іваном Франком?
14. Які негативні риси федеративного устрою виділяв Іван Франко?
15. В чому полягає суть концепції держави і права Станіслава Дністрянського?
16. Як на думку Станіслава Дністрянського виникає право?
17. Яке місце звичаю в системі права, за Станіславом Дністрянським?
18. В чому полягає суть концепції розподілу влад Володимира Старосольського?
19. В чому полягає основне завдання влад на думку Дмитра Донцова?
20. В чому полягала суть концепції національної революції, за Степаном Бандерою?
21. Які два типи держав виділяє у своїй концепції український правник Богдана Кістяківський?

Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть

(2 год.)

1. Теорія постіндустріального суспільства Деніела Белла.
2. Процес демократизації за Семюелем Гантінгтоном.
3. Бетті Фрідан та ліберальний фемінізм.
4. Політико-правові ідеї Френсіса Фукуями щодо демократії.
5. Суспільство протесту в поглядах Мануеля Кастельса
6. Якісна влада, за Елвіном Тоффлером

Підручники та посібники:

Див. «Підручники та посібники» до теми 1.

Оригінальні праці та першоджерела:

1. Фукуяма Ф. Власна країна: лібералізм потребує нації. Фрагмент з майбутньої книжки Френсіса Фукуями. TEXTY.ORG.UA. URL
2. Фукуяма Ф. Уривок із книжки «Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості». Вокс Україна. URL
3. Фукуяма Ф. Витоки політичного порядку. Від прадавніх часів до Французької революції / пер. з англ. Р. Корнута. Київ : Наш Формат, 2019. 576 с.

4. Фукуяма Ф. Політичний порядок і політичний занепад. Від промислової революції до глобалізації демократії / пер. з англ. Р. Корнута, Т. Цимбал. Київ : Наш Формат, 2019. 608 с.
5. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності й політика скривдженості / пер. з англ. Т. Сахно. Київ : Наш Формат, 2020. 192 с.
6. Fukuyama F. The End of History and the Last Man. London : Penguin, 2012. 448 p.
7. Friedan B. The Feminine Mystique. Penguin. 2010. 368 p.
8. Деніел Белл. Культурні суперечності капіталізму / пер. з англ. В. Ліщук. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Київ: Либідь, 1996. С. 251–274.
9. Деніел Белл. Прихід постіндустріального суспільства / пер. з англ. С. Кошарний. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Київ: Либідь, 1996. С. 194–250.
10. Гантінгтон С. Культуру слід враховувати. *Незалежний культурологічний часопис «Ї»*. 2008. №53. С. 8-12.
11. Фукуяма Ф. Соціальний капітал. *Незалежний культурологічний часопис «Ї»*. 2008. №53. С. 89-101.
12. Гантінгтон С. Зіткнення цивілізацій та межа світу. Незалежний культурологічний часопис «Ї». URL.
13. Кастельс М. Інтернетґалактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / пер. з англ. Е. Ганиш, В. Удовік. Київ : Ваклер, 2007. 304 с.
14. Тоффлер Е. Третя Хвиля / З англ. пер. А. Євса. Київ: Вид. дім «Всесвіт», 2000. — 480 с. Бібліогр.: с. 432—453.

Спеціальна література:

1. Звягінцева О. Еволюція поглядів Френсіса Фукуями у дзеркалі сучасних експертних оцінок. *Аналітика. Прогнози. Інформаційний менеджмент.* 2011. № 1. С. 193–203. URL
2. Перепелиця Н. Побудова сильної держави в концепції Френсіса Фукуями. *Політичне життя*. 2019. № 3. С. 44–49. URL
3. Перепелиця Н. Френсіс Фукуяма про сучасні проблеми ліберальної демократії. *European Political and Law Discourse*. 2018. Т. 5, № 6. С. 59–64. URL.
4. Перепелиця Н. Довіра як чинник політичного розвитку: погляд Френсіса Фукуями. *Політикус.* 2019. № 2. С. 11–16. URL.
5. Ротенберг К. Підйом неоліберального фемінізму. Політична критика. URL.
6. Пукіш Ю. Порівняльний аналіз концепцій постіндустріального та інформаційного суспільства (Деніел Белл, Валерій Хмелько). *Наукові записки Києво-Могилянської академії*. 2003. Т. 21: Соціологічні науки. С. 36–40. URL.

Методичні рекомендації та основні поняття.

Загальна характеристика окремих сучасних політичних та правових вчень, а саме: Розгляд основних ідей постіндусріалізму через призму вчень Деніела Белла; Поняття процесів демократизації на основі праць Семюеля Гантінгтона; Зародження та розвиток сучасного фемінізму на основі ідей Бетті Фрідан; Ідеї Френсіса Фукуями про державу та політику; «Протест індивіда» в поглядах Мануеля Кастельса; Реквізити якісної та успішної влади Елвіна Тоффлера.

Контрольні запитання.

1. Яке визначення політиці дає Деніела Белл?
2. Розкрийте зміст поняття «демократична політика»
3. Що являє собою процес демократизації в історико-правовому розумінні?
4. Скільки хвиль демократизації виділяє Самуель Гантінгтон?
5. В чому полягає сутність феміністичної ідеології?
6. Виділіть ознаки притаманні лише ліберальному фемінізму.
7. У чому Френсіс Фукуяма вбачає торжество ліберально-демократичних ідей?
8. Які інституції містить сучасна демократія, за Френсісом Фукуямою?
9. Як формується аксіосфера інформаційного суспільства за Елвіном Тоффлером?
10. Як «ідентичність протесту» впливає на політичну владу, за Мануелем Кастельсом?
11. Що таке якісна влада, за Елвіном Тоффлером?
12. Джерела влади, за Елвіном Тоффлером?

5. Структура навчальної дисципліни «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1												
МОДУЛЬ 1												
Змістовий модуль 1. Політичні і правові вчення: Від давнини до Нового часу												
Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини	10	2	2	-	-	6	7	1	-	-	-	6
Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації	12	2	2	-	-	8	12	1	1	-	-	10
Тема 3. Політичні та правові вчення Нового часу	12	2	2	-	-	8	13	1	1	-	-	11
Разом за змістовий модуль 1	34	6	6	-	-	22	32	3	2			27
Змістовий модуль 2. Політичні і правові вчення та тоталітарні ідеології: XIX-XXI століття												
Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та	12	2	2	-	-	8	13	1	1	-	-	11

правових вчень Європи XIX століття												
Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть	12	2	2	-	-	8	11	-	-	-	-	11
Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття	11	2	2	-	-	7	11	1	-	-	-	12
Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть	11	2	2	-	-	7	12	1	1	-	-	10
Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть	10	2	2	-	-	6	9	-	-	-	-	9
Разом за змістовий модуль 2	**56**	**10**	**10**	**-**	**-**	**36**	**56**	**3**	**2**	**-**	**-**	**53**
Усього годин	**90**	**16**	**16**	-	-	**58**	**90**	**6**	**4**	-	-	**80**

6. Тематика лекційних, практичних, семінарських та лабораторних занять. Самостійна робота (денна та заочна форми навчання)

6.1. Теми лекційних занять

6.1.1. Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини	2
2	Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації	2
3	Тема 3. Політичні та правові вчення Нового часу	2
4	Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та правових вчень Європи XIX століття	2
5	Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть	2
6	Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття	2
7	Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть	2
8	Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть	2
	Всього	16

6.1.2. Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини	1
2	Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації	1
3	Тема 3. Політичні та правові вчення Нового часу	1
4	Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та	1

	правових вчень Європи XIX століття	
5	Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть	-
6	Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття	1
7	Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть	1
8	Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть	-
	Всього	6

6.2. Теми практичних занять

6.2.1. Денна форма навчання

№ з/п	**Назва теми**	**Кількість годин**
1	Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини	2
2	Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації	2
3	Тема 3. Політичні та правові вчення Нового часу	2
4	Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та правових вчень Європи XIX століття	2
5	Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть	2
6	Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття	2
7	Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть	2
8	Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть	2
	Всього	16

6.2.2. Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини	-
2	Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації	1
3	Тема 3. Політичні та правові вчення Нового часу	1
4	Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та правових вчень Європи XIX століття	1
5	Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть	-
6	Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття	-
7	Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть	1
8	Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть	-
	Всього	4

6.3. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
НЕПЕРЕДБАЧЕНО		

6.4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
НЕПЕРЕДБАЧЕНО		

6.5. Самостійна робота

6.5.1. Денна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини	6
2	Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації	8
3	Тема 3. Політичні та правові вчення Нового часу	8
4	Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та правових вчень Європи XIX століття	8
5	Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть	8
6	Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття	7
7	Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть	7
8	Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть	6
	Всього	**58**

6.5.2. Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Вступ до курсу «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність» та окремі політико-правові вчення давнини	6
2	Тема 2. Політичні та правові ідеї християнства, політико-правові вчення періоду Середньовіччя у країнах Європи та правові і політичні ідеї Відродження і Реформації	10
3	Тема 3. Політичні та правові вчення Нового часу	11
4	Тема 4. Лібералізм та позитивізм як напрямки політичних та правових вчень Європи XIX століття	11
5	Тема 5. Окремі політичні та правові вчення у XIX – початку XX століть	11

6	Тема 6. Окремі політичні та правові вчення на початку XX століття	12
7	Тема 7. Українська ідея у правовій і політичній думці середини XIX – середини XX століть	10
8	Тема 8. Окремі політичні та правові вчення середини XX - XXI століть	9
	Всього	**80**

7. Розподіл балів, які отримують студенти

7.1. Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою. Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів з навчальної дисципліни — Політичні і правові вчення: Історія та сучасність становить: 50 балів − за поточну успішність, 50 – за модуль.

Поточний контроль та модуль									**Сума**
	Змістовий модуль 1			**Змістовий модуль 2**					
Види контролю	Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	100
Поточне опитування та есе	50								
Модуль	50								

7.2. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка ЄКТС	**Сума балів за всі види навчальної діяльності**	**Оцінка за національною шкалою**
A	90 – 100	відмінно
B	81-89	добре
C	71-80	
D	61-70	задовільно
E	51-60	
FX	21-50	незадовільно з можливістю повторного складання
F	0-20	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

8. Методи навчання

№ з/п	Метод	Пояснення
Словесні методи		
1	Бесіда	Передбачає використання попереднього досвіду студентів з певної галузі знань і на основі цього приведення їх за допомогою діалогу до усвідомлення нових явищ, понять або відтворення вже наявних. З цього погляду виділяють два види бесіди: евристичну й репродуктивну. За місцем у навчальному процесі розрізняють вступну, поточну й підсумкову бесіди
2	Лекція	Метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов´язаних, об´єднаних загальною темою. Лекція використовується, як правило, у вищих навчальних закладах і старших класах загальноосвітньої школи. Важливе місце у навчальному процесі займає
3	Інструктаж	Передбачає розкриття норм поведінки, особливостей використання методів і навчальних засобів, дотримання правил безпеки під час виконання навчальних операцій. Це важливий етап в оволодінні методами самостійної пізнавальної діяльності. Адже важливо, щоб студенти розуміли не лише, що треба робити, а і як це робити.
4	Роботи з книгою	Віднесено до цієї групи дещо умовне. Студенти мають розуміти, що основне джерело отримання наукової інформації — не викладач, а книга. Тому, так важливо навчити студентів методів і засобів самостійної роботи з книгою: читання, переказу, виписування, складання плану,

		рецензування, конспектування, виготовлення таблиць, схем, графіків та ін.
Наочні методи		
5	Демонстрація	Метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у натурі, динаміці
6	Ілюстрація	Метод навчання, за якого предмети і процеси розкриваються через їх символічне зображення (світлини, малюнки, схеми, графіки та ін.)
Наукові методи		
7	Індуктивний метод	Шлях вивчення предметів, явищ від одиничного до загального. У результаті розуміння сутності ознак, властивостей одиничних предметів чи явищ, понять є можливість усвідомити істотні, типові закономірності чи властивості однопорядкових предметів або явищ. Проте, використовуючи індуктивний метод, варто не змушувати студентів завчати велику кількість одиничних понять, а лише ту інформацію, що дасть змогу виділити у споріднених поняттях суттєве, загальне, типове
8	Дедуктивний метод	Базується на вивченні навчального матеріалу від загального до окремого, одиничного. Студенти ознайомлюються із загальною закономірністю, а потім на основі цієї закономірності, правила, закону характеризуються інші явища, предмети. Індуктивний і дедуктивний методи перебувають у діалектичному взаємозв´язку
9	Проблемний виклад	Передбачає створення викладачем проблемної ситуації, допомогу студентам у виділенні та «прийнятті» проблемного завдання, використанні словесних методів (лекції, пояснення) для активізації мисленнєвої діяльності студентів, спрямованої на задоволення пізнавального інтересу шляхом отримання нової інформації

10	Частково-пошуковий метод	Включає студентів у пошук шляхів, прийомів і засобів розв´язання пізнавального завдання. Для забезпечення дієвості цього методу необхідно створити проблемну ситуацію і спонукати студентів до розуміння і «прийняття» пізнавального завдання; керувати ходом пошукової мисленнєвої діяльності студентів з використанням системи логічно вмотивованих запитань; стимулювати і схвалювати пізнавальну діяльність студентів у процесі розв´язання навчальних завдань; аналізувати успіхи і помилки, труднощі
11	Дослідницький метод	Спрямований на включення студентів у самостійне розв´язання пізнавального завдання з використанням необхідного обладнання. Для ефективності цього методу варто дотримуватися низки вимог: створення проблемної ситуації; керівництво студентами при виділенні пізнавального завдання; спонукання студентів до пошуків гіпотези, перевірки її достовірності; надання допомоги у пошуках ефективних методів і резерву знань, необхідних для розв´язання задачі; орієнтація студентів на проведення досліджень і систематизація результатів проведеної роботи; включення студентів у самостійний аналіз перебігу та результатів проведеної роботи
12	Пояснювально-демонстраційний метод	Студенти отримують знання на лекції, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у «готовому» вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, студенти діють у рамках репродуктивного (відтворювального) мислення. У ВНЗ цей метод набуває найширшого застосування для передання великого масиву

		інформації
13	Метод проблемного викладання	Використовуючи різноманітні джерела та засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різноманітні підходи, показує способи розв´язання поставленого завдання. Студенти стають свідками і співучасниками наукового пошуку. І в минулому, і нині такий підхід широко застосовується

9. Методичне забезпечення

Навчально-методичне забезпечення кредитно-модульної системи організації навчального процесу зі курсу для бакалаврів «Політичні і правові вчення: Історія та сучасність», включає:

- державні стандарти освіти;
- робочу програму та нормативну програму;
- плани семінарських (практичних) занять та методичні матеріали до їх проведення;
- методичні матеріали щодо самостійної та індивідуальної роботи студентів;
- завдання для проведення модульного контролю (тестові та електронні варіанти тощо);
- підручники та навчальні посібники.

10. Рекомендована література

1. Андрусяк Т.Г. Історія політичних та правових вчень: Навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 220 с.
2. Бедрій М. М., Олійник Ю. В. Ідейно-історичні витоки концепцій правової держави та верховенства права. *Актуальні проблеми держави і права.* 2025. Вип. 106. С. 3-11. URL
3. Бедрій М. М., Олійник Ю. В. Формування концепцій правової держави «Rechtsstaat» в Німеччині (кінець XVIII–XIX ст.). *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 18. Право.* 2025. Вип. 47. С. 19-24. URL
4. Безродний Є. Ф., Уткін О. І. Історія політичних вчень: Навчальний посібник. Київ: ВД «Професіонал», 2006. 432 с.
5. Бойко І. Й., Олійник Ю. В. Витоки правової концепції гендерної рівності у філософії Христини Пізанської. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2025. Вип. 81. С. 9-18. URL
6. Гончарук-Чолач Т. Історія вчень про державу та право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Київ : Ліра-К, 2020. 228 с.
7. Журавльов Д., Коротюк О., Лавринович О. Історія політичних і правових вчень. Від стародавніх часів до XVII століття. Київ : ОВК, 2021. 238 с.
8. Забзалюк Д.Є. Історія вчень про державу і право. Навчально-методичний посібник у схемах. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. URL
9. Історія вчень про державу і право: Підручник / За ред. проф. Г.Г. Демиденка, проф. О.В. Петришина. Харків: Право, 2007. URL.
10. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник / О. М. Мироненко, В. П. Горбатенко. – Київ: ВЦ «Академія», 2010. 456 с.
11. Історія вчень про державу і право : навч. посіб / Є. В. Зозуля, О. С. Туренко, І. В. Іванов. Херсон: «Олді-Плюс», 2018. 308 с.
12. Історія вчень про державу і право : підручник / за ред. проф. Г. Г. Демиденка, проф. О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 256 с. URL
13. Історія політичних і правових вчень: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Марчук, Г. В. Марчук. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. 480 с. URL
14. Історія політичної думки: навч. енцикл. словник-довідник для студентів вищ. навч. закл. / За заг. ред. Н. М. Хоми [В. М. Денисенко, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2015. 766 с.
15. Колісніченко А.І. Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2002. 274 с.
16. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. – Київ: Правова єдність, 2009. 312 с. URL

17. Мірошниченко М.І., Мірошниченко В.І. Історія вчень про державу і право. Навчальний посібник. Київ: Атіка, 2010. 460 с.
18. Олійник Ю. В. Ідеї Жана-Жака Руссо про індивідуальну свободу дітей: соціологічно-правовий аспект. *Соціологія права.* 2025. № 2(51). С. 143-149. URL
19. Олійник Ю. В. Поняття, зміст та значення суб'єктивного права в доктрині Ганса *Кельзена. Knowledge, Education, Law, Management.* 2026 № 1 (77). С. 221-226. URL
20. Олійник Ю. В. Вплив ідей християнства на мету кримінальних покарань в Галицько-Волинській державі. *Електронне наукове фахове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* 2024. №6. С. 61-67. URL
21. Олійник Ю. В. Концепція моделі системи стримувань і противаг у політико-правових вченнях Джона Локка. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Вип. 79. Ч.1. С. 89–95. URL
22. Олійник Ю. В. Вплив політико-правових поглядів Моріса Оріу на формування концепції плюралістичної демократії. *Вісник Львівського університету. Серія юридична.* 2023. Вип. 77. С. 68-78. URL
23. Олійник Ю. В. Політико-правові ідеї Фрідріха Гаєка щодо розвитку та значення концепції правової держави. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. Вип. 81. Ч.1. С. 73–80. URL
24. Орач Є. М. Історія політичних і правових вчень: Навч. посібник. К.: Атіка, 2005. 560 с.
25. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2016. Т. 1. 516 с.
26. Політична думка XX – початку XXI століть: методологічний і доктринальний підходи : підручник : у 2-х т. / за заг. ред. Н. М. Хоми ; [Т. В. Андрущенко, О. В. Бабкіна, В. П. Горбатенко та ін.]. Львів: «Новий Світ-2000», 2017. Т. 2. 535 с.
27. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с. URL
28. Тетарчук І., Дяків Т. Історія вчень про державу та право. Навчальний посібник для підготовки до іспитів. Харків : Центр навч. літ., 2020. 184 с.
29. Томахів В. Я. Політологія: Навчальний посібник . Вид. 3-е, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с. URL.
30. Трофанчук Г. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посіб. Київ: Магістр – XXI сторіччя, 2005. 254 с.
31. Федущак-Паславська Г. М. Історія політичних та правових учень: Навч-метод. Посіб. для студентів юридичного факультету. Львів : Юридичний факультет Львівського національного ун-ту ім.Івана Франка, 2008.

32. Шляхтун П. Політологія. Харків : Центр навч. літ., 2019. 472 с.
33. Шульженко Ф. П. Історія політичних і правових вчень: Підручник. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 464 с.
34. Шульженко Ф. П., Андрусяк Т.Г. Історія політичних і правових вчень: Навч. посіб. – 3-є вид., стер. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 303 с.
35. Dubel L. Historia doktryn politycznych i prawnych do schyłku XX wieku. Warszawa : LexisNexis, 2012. 544 s.
36. Walkowski G. K. Historia doktryn politycznych i prawnych w zarysie. Bydgoszcz : Walkowski, 2012. 272 s.

11. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Інституту Поглиблених Правничих Студій. Велика Британія. URL: https://ials.sas.ac.uk/library
2. Веб-портал Міністерства освіти і науки України. URL: https://mon.gov.ua/ua
3. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/
4. Інститут історії України НАН України: офіційний сайт. URL: http://history.org.ua/
5. Львівська національна наукова бібліотека ім. В.Стефаника: офіційний сайт. URL: http://www.lsl.lviv.ua/
6. Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка: офіційний сайт. URL: http://library.lnu.edu.ua/bibl/
7. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: офіційний сайт. URL: http://www.nbuv.gov.ua/
8. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого: офіційний сайт. URL:http://nplu.org/
9. Національна історична бібліотека України: офіційний сайт. URL: http://nibu.kiev.ua/
10. Офіційний вебпортал парламенту України. Верховна Рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/
11. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/
12. Повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева). URL: https://www.ebk.net.ua/
13. Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Головна_сторінка
14. Юридична бібліотека. URL: http://pravo.biz.ua/
15. Lib.com.ua - амбітний проєкт групи ентузіастів, покликаний створити найбільшу в Україні онлайн-бібліотеку. URL: https://lib.com.ua/uk/

12. Питання для модульного контролю (письмова частина)

1. Головні ідеї лібералізму.
2. Політико-правові погляди Джеремі Бентама
3. Політико-правові погляди Джона Стюарта Мілля.
4. Політико-правові вчення Бенжамена Констана.
5. Політико-правові вчення Алексіса де Токвіля
6. Позитивізм як напрям в європейській філософії XIX ст.
7. Огюст Конт як основоположник позитивізму.
8. Політико-правові вчення Джона Остіна.
9. Політико-правові вчення Карла Бергбома.
10. Політико-правові вчення Рудольфа Ієрінга.
11. Політико-правові ідеї Герберта Спенсера.
12. Зародження і розвиток соціалізму (Клод Анрі де Рувруа Сен-Сімон, Франсуа-Марі-Шарль Фур'є, Роберт Оуен).
13. Зародження і розвиток анархізму (Макс Штірнер, П'єр Жозефа Прудон).
14. Політико-правові ідеї Леона Дюгі та доктрина солідаризму.
15. Неокантіанство. Політико-правові ідеї Рудольфа Штаммлера та Германа Коґена.
16. Політико-правові ідеї Євгена Ерліха, Раско Паунда.
17. Творчість Т. Шевченка, як ідея національно-політичної незалежності.
18. Народництво та Федералізм. Політико-правові ідеї М. Драгоманова.
19. Консерватизм та монархізм. Політико-правові ідеї В. Липинського
20. Національно-державницький напрям. Політико-правові ідеї М. Міхновського, І. Франка, С. Дністрянського, В. Старосольського, М. Сціборського.
21. Правові і державницькі ідеї українського націоналізму (Д. Донцов, С. Бандера).
22. Політико-правова концепція Б. Кістяківського.
23. Теорія політичного класу Гаетано Моска.
24. Політико-правові ідеї Макса Вебера.
25. Політико-правові ідеї Гюстава Ле Бона.
26. Політико-правові ідеї Толкота Парсонса.
27. Теорія еліт Вільфредо Парето.
28. Політико-правові вчення Ганса Кельзена.
29. Психологічна школа права (Г. Тард, Л. Петражицький).
30. Ганна Арендт та джерела тоталітаризму.
31. Теорія постіндустріального суспільства Деніела Белла
32. Процес демократизації, за Семюелем Гантінгтоном
33. Бетті Фрідан та ліберальний фемінізм

34. Політико-правові ідеї Френсіса Фукуями щодо демократії
35. Суспільство протесту в поглядах Мануеля Кастельса
36. Якісна влада, за Елвіном Тоффлером